

Samen!

de Bibliotheek *op school*

- * De Bibliotheek *op school* in de praktijk: lees waarom (en hoe) het werkt!
- * Wat lezen kinderen het liefst? Ze vertellen het hier!
- * Meten is weten: wat zeggen de cijfers en wat kunt u daarmee?

Coördinatie en eindredactie:

de Bibliotheek *op school*, Astrid van Dam
Kunst van Lezen, Anette Heideman

Interviews:

Maarten Dessing (blz. 10-11, 12-13, 14-15, 18-19)
Bart Janssen (blz. 6-7, 16-17, 20-21)

Overige teksten en redactie:

LOS!, Marijne Thomas

Vormgeving en beeldredactie:

t4design, Liesbeth Thomas

Portretfotografie:

Eric Bronkhorst (muv blz. 6-7 en 16-17)

Overig beeld:

Bigstock, Fotolia, iStock, Shutterstock

Infographics:

Ingrid de Jong, Cubiss

© debibliotheekopschool.nl 2015

Kunst van Lezen (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek)

Nieuwe Prinsengracht 89

1018 VR Amsterdam

+ 31 (0)20 6230 566

Met dank aan:

- alle geïnterviewden in dit magazine:
- **Samen! de Bibliotheek *op school***
- SIOB, Stichting Lezen en Kunst van Lezen
- uitvoeringsteam de Bibliotheek *op school* Nederland

Samen werken we aan de ambitie van de Leescoalitie:
in 2025 verlaat geen enkel kind school met een lees-
achterstand. Lees hierover op www.leescoalitie.nl

Voor vragen en informatie:

info@debibliotheekopschool.nl

Kijk op www.debibliotheekopschool.nl voor alle
contactpersonen binnen onze organisatie.

Of neem contact op met je lokale bibliotheek.

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door de
samenwerking van Stichting Lezen en Koninklijke
Bibliotheek (per 1 januari 2015, voorheen SIOB) binnen het
leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen. Alle rechten
voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder vooraf-
gaande toestemming van debibliotheekopschool.nl
worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

uitgave januari 2015

WANTED: Geheim Agent A.A.P., Robohond en Kwal.
Vanaf 2015 testen ze voor de Bibliotheek *op school*
informatievaardigheden in groep 7 en 8. Voor het
laatst gesignaleerd op www.geheimagentaap.nl...

Samen!

Welkom bij dit magazine **Samen! de Bibliotheek op school**, een vervolg op het in 2013 verschenen **Daarom! de Bibliotheek op school**. Toen spraken we nog van een 'kennismaking met een nieuwe educatieve aanpak, een manier voor elke basisschool om een volwaardige (digitale) bibliotheek te realiseren'. Inmiddels zijn alweer twee jaar verstreken en willen we graag met u delen hoe het er nu voor staat.

Inventariseren betekent al snel terugkijken en vergelijken. En dan mogen we constateren dat er met de Bibliotheek *op school* al heel wat is bereikt. Steeds meer partijen omarmen de aanpak. Steeds meer scholen en gemeenten doen mee aan de Bibliotheek *op school*. En dankzij de Monitor de Bibliotheek *op school* zijn de resultaten ook nog eens meet- en stuurbaar. Wat de één nog een 'stille revolutie' noemt, is volgens de ander niet eens meer stil, of misschien zelfs wel een ware evolutie.

Toch er is nog veel te doen. We willen nog meer kinderen het plezier van lezen meegeven, hun leesvaardigheid bevorderen, hun mediavaardigheid aanscherpen en hun digitale weerbaarheid vergroten. Maar dat kunnen we alleen samen met u, want de Bibliotheek *op school* bestaat nadrukkelijk uit de gezamenlijke inzet van scholen, bibliotheken en gemeenten. Professionals die elkaar met hun vakkennis en vaardigheden ondersteunen en inspireren, in de overtuiging dat goed en plezierig lezen voor elk mens – groot of klein – van levensbelang is.

En daarom heet dit magazine **Samen! de Bibliotheek op school**: over wat we samen hebben gerealiseerd, maar vooral ook wat we samen nog kunnen bereiken. 🍌

Veel leesplezier gewenst!

De Bibliotheek <i>op school</i> in vogelvlucht	5
De Bibliotheek <i>op school</i> in de praktijk: 12 betrokken laten hun licht erover schijnen	
● 'De vrijblijvendheid voorbij': Tineke van Ham, Gerlien van Dalen en Adriaan Langendonk	6-7
● 'Ik wil leerkrachten vooral aanspreken op hun creativiteit': Jacques Vriens	10-11
● 'Leesbevordering begint met een goede collectie': Karin Baars en Daniëlle Rodenburg	12-13
● 'Leesplezier verruimt je blik op de wereld': Herman Franssen, Anita Groeneveld en Mark Weekenborg	16-17
● 'Zonder lezen kun je niets, is tegenwoordig het besef': Catharina Drenth en Jacqueline Mug	18-19
● 'Kinderen willen altijd lezen wat hun leraar leest': Kees Broekhof	20-21
For the love of books: van boekenwurm tot haaienlatijn	8
Metten is weten	9
Mijn lievelingsboek: 11 kinderen vertellen	14-15
Metten is weten: de Monitor	21-22
Op speurtocht met de bibliotheek	23

Een kanon? Nee, de canon van Nederland, met alle titels die aansluiten bij de canonvensters. Boordevol informatie én inspiratie: www.entoen.nu

De Bibliotheek *op school*

Lezen is belangrijk.

Het is een waarheid als een koe, maar we weten allemaal hoe weerbarstig de praktijk kan zijn. Lezen dreigt vaak een ondergeschoven kind te worden – door gebrek aan geld en tijd, of door zoveel andere zaken die ook ‘moeten’, of omdat het zo vanzelfsprekend lijkt dat we er nauwelijks nog bijilstaan. Ook al laten onderzoeken zien dat kinderen die veel lezen hoger scoren op hun Cito-toets – niet alleen voor taal, maar ook voor rekenen en studievoordigheden. Dat kinderen die veel lezen een veel grotere woordenschat hebben. En dat kinderen met ouders die zelf lezen en met hun kind over boeken praten, een stuk verder komen in het onderwijs.

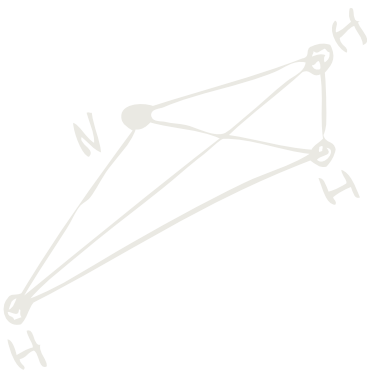
Met de Bibliotheek *op school* werken onderwijs, gemeente en bibliotheek structureel en opbrengstgericht samen aan aantoonbaar betere lees-, taal-, informatie- en mediavaardigheden van leerlingen. Hoe dat werkt?

In vogelvlucht

- 🔍 De Bibliotheek *op school* ondersteunt scholen bij hun bibliotheekaanbod – fysiek, digitaal of allebei;
- 🔍 De Bibliotheek *op school* helpt scholen hun bibliotheekaanbod beter te laten aansluiten op hun onderwijsactiviteiten;
- 🔍 De Bibliotheek *op school* is een landelijke aanpak, die volledig wordt toegespitst op de lokale situatie – geen school en geen bibliotheek is immers hetzelfde;
- 🔍 De Bibliotheek *op school* sluit aan bij het principe van de doorgaande leeslijn: kinderen en jongeren krijgen van 0-18 jaar structureel te maken met leesbevordering en literatuureducatie;
- 🔍 De Bibliotheek *op school* is een aanpak met bouwstenen die variabel kunnen worden ingezet – een flexibel maatpak, zogezegd;
- 🔍 De Bibliotheek *op school* werkt op strategisch, beleidsmatig én uitvoerend niveau;
- 🔍 De Bibliotheek *op school* is meetbaar met behulp van de Monitor de Bibliotheek *op school*, die inzicht geeft in data zoals het leen- en leesgedrag, het leesplezier en de informatievaardigheden van leerlingen.

Steeds meer scholen, bibliotheken en gemeenten omarmen inmiddels de aanpak van de Bibliotheek *op school*. In dit magazine kunt u lezen hoe zich dat in de praktijk vertaalt. Sommige betrokkenen zijn al een tijdje met de Bibliotheek *op school* aan de slag, anderen werken er vanuit andere organisaties intensief mee samen. Ze laten zien hoe het er nu voor staat, wat deze aanpak voor hen betekent én wat de cijfers zeggen.

De Bibliotheek *op school* brengt ervaring en expertise, beleid en praktijk bij elkaar. Meer weten? Kijk op www.debibliotheekopschool.nl voor informatie over de verschillende bouwstenen, handige FAQ's, praktische tips, de slimme toolkit en nog veel meer. 🍪

‘Een stille (r)evolutie’

‘Een stille revolutie,’ zo omschrijft Gerard Meijer, projectmanager van het uitvoeringsteam de Bibliotheek *op school*, de manier waarop de Bibliotheek *op school* zich gestaag over heel Nederland verspreidt nu meer en meer gemeenten, scholen en bibliotheken deze aanpak met graagte omarmen. ‘Het gaat om een beleidskeuze waarvan het ingrijpende karakter voor bibliotheken in financiële en personele zin, buiten de bibliotheeksector misschien nog niet altijd gezien wordt,’ aldus Meijer.

Tineke van Ham

Directeur Rijnbrink Groep en voorzitter van de SPN, de samenwerkingsorganisatie van de negen provinciale bibliotheekorganisaties die samen zorgdragen voor het uitvoeringsteam van de Bibliotheek *op school*:

‘Ik denk dat het in zoverre een revolutie is, dat we met de Bibliotheek *op school* echt belangrijke stappen zetten op het gebied van leesbevordering. De basis ligt bij de strategische samenwerking op lokaal niveau, maar landelijk en provinciaal goed vormgegeven en ondersteund, om te voorkomen dat we overal in het land eigen programma’s ontwikkelen. Er zijn natuurlijk van oudsher altijd al vormen van samenwerking geweest tussen onderwijs en bibliotheken, maar de meerwaarde van de Bibliotheek *op school* is het stevige programma: een eenvormige, samenhangende aanpak met de mogelijkheid tot lokale inkleuring. Ik zou die revolutie overigens niet zo stil willen noemen, in elk geval niet binnen de bibliotheeksector zelf. Het gaat om een behoorlijk grote verschuiving van financiële en personele middelen en daar zijn bibliotheken heel bewust en vol overgave mee bezig. De beleidskeuze voor de Bibliotheek *op school* sluit feitelijk aan bij een grotere ontwikkeling, namelijk dat bibliotheken zich meer en meer weg bewegen van de traditionele “uitleenbibliotheek” in de richting van “werkplaats voor formeel en informeel leren”. Bibliotheken sluiten daarbij aan door zich sterk te profileren op gebieden als leesbevordering, mediawijsheid, informatievaardigheden en dergelijke. Je zou ook nog van een revolutie kunnen spreken, omdat dit voor de bibliotheeksector feitelijk het eerste terrein is waar monitoring zo’n centrale rol speelt, waardoor inzicht in de opbrengst en bijsturing mogelijk zijn, en dat maakt op bestuurders wel indruk, merk ik.’ 🍷

Directeur Stichting Lezen:

'Je zou misschien net zo goed van "evolutie" kunnen spreken, maar in elk geval heeft de rustige uitbouw van de aanpak goed gewerkt. We zijn begonnen met pilots, om te kijken wat werkt en niet werkt in het aangaan van een strategische samenwerking tussen school en bibliotheek. De bibliotheek wordt immers in een nieuwe rol zogezegd meer onderdeel van het leesbeleid van de school. Door vanuit ervaring op te bouwen en zorgvuldig de bouwstenen van de Bibliotheek *op school* te ontwikkelen – dat zou je een stille revolutie kunnen noemen. Op die manier hebben we langzaam de structurele manier van denken over lezen en leesbeleid ingang doen vinden, zowel in het onderwijs als in de bibliotheeksector. Zeker gezien de positieve resultaten en de toename van het aantal scholen dat bij de Bibliotheek *op school* betrokken is, zie je de aanpak zich nu als een olievlek verspreiden. Die structurele aanpak is belangrijk, omdat leesbevordering niet iets is wat je er "zomaar bij doet" of omdat het "wel leuk" is. Het moet ingebed zijn in een brede context: het moet onderdeel zijn van de leesopvoeding thuis en het moet op school worden vormgegeven, onder andere in een goed leesplan. Vroeger werkten onderwijs en bibliotheek vaak samen in de vorm van losse projecten of was de samenwerking afhankelijk van een enthousiaste bibliotheekmedewerker of leraar. Dat is heel mooi natuurlijk, maar door het incidentele karakter blijft zo'n samenwerking kwetsbaar. Belangrijke meerwaarde van de Bibliotheek *op school* is dat leesplezier wordt ingebed in een structurele, gecontinueerde context. Vandaar mijn oproep: "Leesbevordering, de vrijblijvendheid voorbij." Wat mij betreft mag het belang van lezen als "onzichtbaar leren" nog meer bekendheid krijgen. Alle wereldwijsheid, persoonlijke wijsheid en andere vaardigheden die je opdoet door veel te lezen, zijn minstens zo belangrijk als de kennis die je uit schoolboeken haalt. Daar kan de Bibliotheek *op school* bij uitstek een goede rol in spelen. De Bibliotheek *op school* biedt boeken op maat, boeken die aansluiten bij de specifieke leeswensen van kinderen. De bibliothecaris heeft de kennis om het juiste boek bij het juiste kind te brengen en om collecties zo

samen te stellen dat ze passen bij het programma en karakter van de school. En door te monitoren kan het aanbod nog beter aansluiten bij de wensen van de school. Als je ziet welke stappen kinderen dankzij deze aanpak zetten op het gebied van leesvaardigheid en leesplezier, dan is het een enorm goede investering. Goede lees- en taalvaardigheid is zo wezenlijk in onze talige samenleving, dat zo'n investering ook op andere gebieden haar vruchten zal afwerpen. Zo schiet me het voorbeeld te binnen van een wethouder van economische zaken, die ook onderwijs in zijn portefeuille had. Die wethouder gaf aan te willen investeren in BoekStart, omdat hij constateerde dat er minder schooluitval is en minder kinderen naar het speciaal onderwijs hoeven als kinderen beter lezen. Dat scheelde hem als wethouder geld. Dat zijn dus eigenlijk heel andere – economische – afwegingen, die echter wel terug te voeren zijn op de manier waarop kinderen zich ontwikkelen. En bij die ontwikkeling speelt de Bibliotheek *op school* een belangrijke rol.'

Coördinator Kunst van Lezen:

'Vanuit Kunst van Lezen vinden we de Bibliotheek *op school* belangrijk als schakel in een doorgaande lijn (0-18 jaar), gericht op leesbevordering. Het begint bij BoekStart (0-4 jaar) waarna de Bibliotheek *op school* PO (4-12 jaar) en de Bibliotheek *op school* VO (12-18 jaar) volgen. BoekStart voor baby's is al zo ver ontwikkeld en uitgerold dat er sprake is van een bijna volledige deelname door bibliotheken. De Bibliotheek *op school* VO verkeert in de opstartfase. Behalve een hechte samenwerking tussen de bibliotheek en het onderwijs zijn voor het slagen van de Bibliotheek *op school* ook het commitment en de bestuurlijke rol van de gemeenten belangrijk. Leesbevordering is zo belangrijk dat het een structurele plaats verdient binnen het educatiebeleid van gemeenten. Via de Bibliotheek *op school* krijgen leesbevordering en leesplezier die belangrijke plek.'

For the love of books

DE BETERE BANK

De National Literacy Trust verspreidde in 2014 voor het project Books about town 50 parkbanken door heel Londen, elk gewijd aan een beroemd boek. De aansluitende veiling van de banken leverde de NLT ruim 250.000 pond op. Zit best lekker, zo'n Reis om de wereld in tachtig dagen!

Illustrator: Valerie Osment

'Aha, nu komt er een bewonderaar op bezoek!'

Antoine de Saint-Exupéry's *De kleine prins* betovert niet alleen (nog altijd) Europeanen, maar ook Japanners, getuige het Museum of the Little Prince in Hakone. Dagelijks trekken talloze bezoekers langs Prins, Vos, Lampontsteker en Geograaf – die wellicht ook de weg kan wijzen naar de planeet Petit-Prince en planetoïde Bésixdouze, die naar de literaire held en 'zijn' planetoïde werden vernoemd.

15 minuten lezen per dag – met gevaar voor eigen leven. De mobiele bibliotheek Honduras geeft niet op: <http://vimeo.com/103855419>

Is het een croissant, is het een garnaal? Nee, het is een boekenwurm!

En wie wat zwaarders wil, kiest voor een boekenkast. Voor om je nek, natuurlijk.

Een ware schatkamer voor iedereen die van lezen en boeken houdt en dat graag uitdraagt:

www.theliterarygiftcompany.com

Haaienlatijn

De Cerritos Millenium Library in Californië noemt zichzelf trots een 'experience library'. Dat lijkt niet overdreven: zo herbergt hun kinderbieb een zoutwateraquarium – haai inclus – vuurtoren, spaceshuttle, een enorme Tyrannosaurus rex genaamd Stan, een theater, knutselruimte en tientallen computers. Gelukkig wordt er toch vooral ook veel gelezen, en is er een helpdesk om je weg te vinden in al die overdaad.

Ook leuk!
Brentwood
Children's Library
in Tennessee.

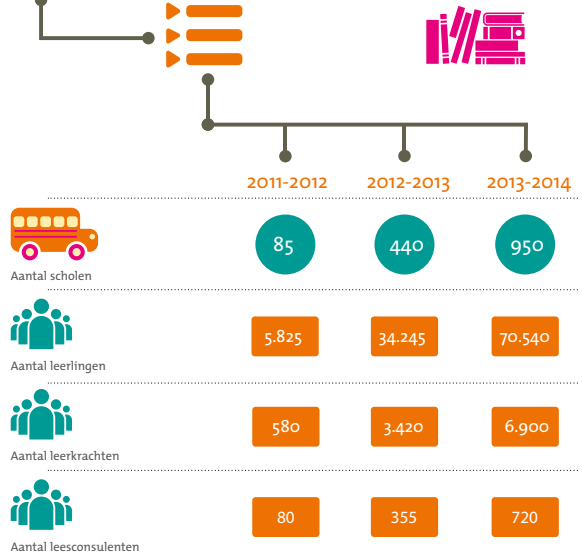

Meten is weten

Volgens Einstein was verbeelding belangrijker dan kennis. Of dat echt zo is, daarover lopen de meningen uiteen. Wat wij zeker weten, is dat de Bibliotheek *op school* verbeelden leuk is. En dat zien hoe het in de praktijk uitpakt, wel zo handig is.

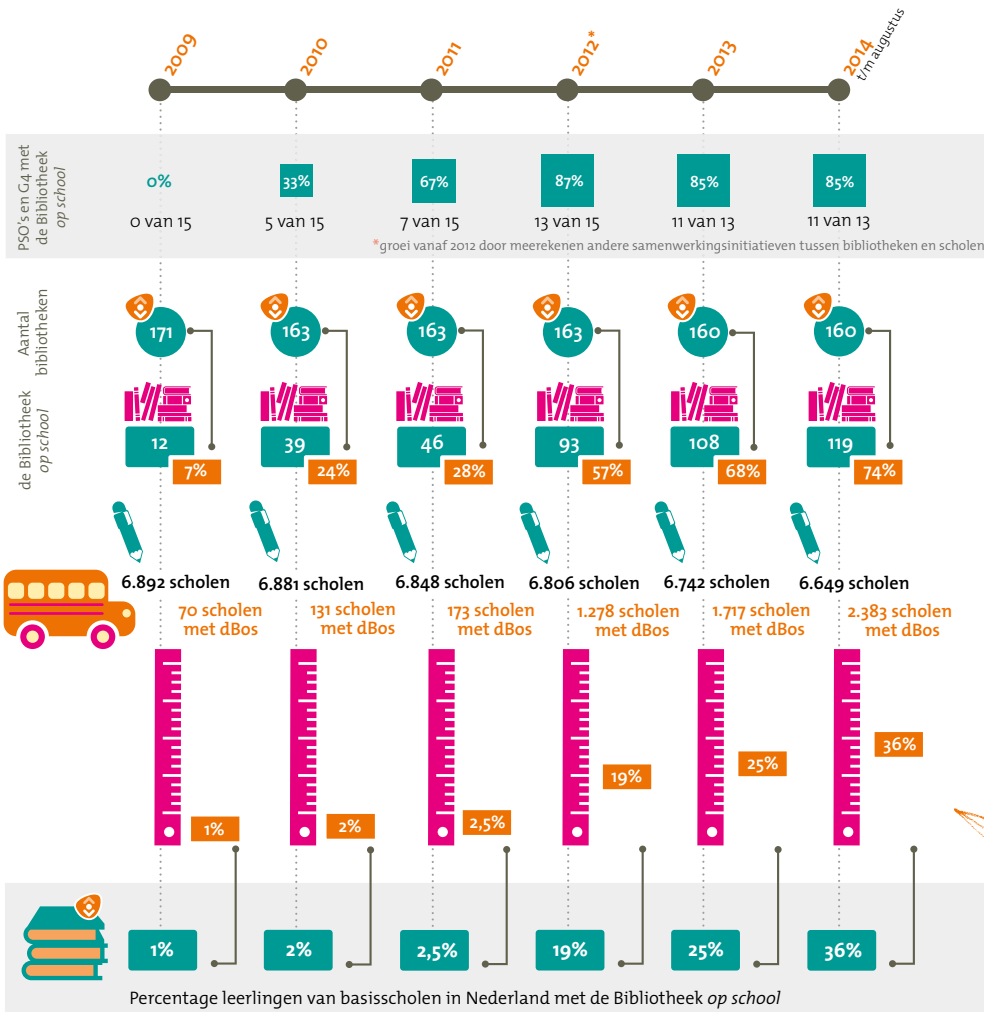
Deelnemers aan de Monitor de Bibliotheek *op school*

- 100 Getrainde bibliotheekmedewerkers die Open Boek geven
- 2.500 Getrainde leescoördinatoren Open Boek
- 294 Getrainde leesconsulenten
- 270 Leesconsulenten met Monitortraining
- 55 Getrainde leesconsulenten informatievaardigheden
- 77 Getrainde educatief specialisten
- 35 Cursisten module didactiek

Hoeveel professionals zijn erbij betrokken?

Hoeveel deelnemers telt de Monitor de Bibliotheek *op school* inmiddels? (op blz. 20-22 vertelt Kees Broekhof uitgebreid over de Monitor).

Over welke aantallen hebben we het als we praten over de Bibliotheek *op school*?

‘Ik wil leerkrachten vooral aanspreken op hun creativiteit’

Schrijver **Jacques Vriens** is de eerste kinderboekenambassadeur van Nederland. Het is voor leerkrachten absoluut niet moeilijk om het leesplezier te vergroten, vindt de voormalig leraar en oud-schooldirecteur.

De meest voor de hand liggende reden om het leesplezier van kinderen te vergroten, aldus Vriens, is dat hun verbeelding en hun fantasie meer wordt aangesproken. Wie met plezier leest, duikt vaker een boek in, betreedt regelmatig een andere wereld en probeert zich meer in te leven in anderen. ‘Vooroordelen berusten op onwetendheid,’ zegt hij. ‘Wie vaker leest, is daarom empathischer.’

Leesplezier is ook goed voor de schoolprestaties. Een kind dat plezier in lezen heeft, wordt er beter in en zal dan ook geen probleem hebben als het voor geschiedenis of aardrijkskunde een tekst moet lezen. Het denkt niet: mijn hemel, wat een lap tekst, hoe kom ik daar doorheen – nee, het begint gewoon te lezen en verdiept zich daadwerkelijk in de Tachtigjarige Oorlog of Nederlandse landschappen. ‘Als ik dit vroeger op ouderavonden vertelde,’ zegt Vriens, ‘zag je ze bij de eerste reden instemmend knikken. Maar pas bij de tweede reden veerden ze op. Ik legde uit dat als hun kind een 7,5 waard was, het met een slecht leesniveau nooit optimaal zou presteren en een 5- of 6-kind zou blijven. Daar waren ze gevoelig voor. Maar voor mij persoonlijk zijn beide redenen even belangrijk.’

Sinds maart 2013 is Vriens de kinderboekenambassadeur van Nederland. Hij besloot zijn inzet vooral op leerkrachten te richten. Natuurlijk moeten ook schoolbesturen, directeuren en ouders worden overtuigd van het belang van lezen, maar het zijn de meesters en juffen voor de klas die het daadwerkelijk moeten doen. Zij moeten het leesplezier aanwakkeren.

‘Ik probeer – als ik op een pabo of een studiedag spreek – te laten zien hoe simpel het eigenlijk is. Je houdt een boek in de

klas omhoog en zegt: ‘Dit is een ontzettend leuk boek.’ Dan heb je al vier of vijf leerlingen die denken: goh, toch eens naar kijken. Als je een achterflaptekst voorleest, heb je er nog eens vijf die het boek willen proberen. En als je het eerste hoofdstuk voorleest, heb je de helft van de klas.’

Kom bij Vriens dus niet aan met het argument dat er geen tijd is om aandacht te besteden aan lezen. ‘Lezen is te belangrijk om te zeggen: laat maar zitten. Ik vond rekenen vroeger niet het leukste vak om te geven. Maar dan zei ik ook niet: laat ik er wat minder aan doen. Ik wist hoe belangrijk het was en deed er daarom alles aan om te zorgen dat dat ene kind de komma-breuk eindelijk snapte.’

Hoe een leerkracht aandacht aan lezen besteedt, maakt Vriens niet eens uit. Als lezen maar structureel aandacht krijgt. Door voor te lezen, boekbesprekingen te houden of ‘iets’ met een boek doen, zoals er een liedje of toneelstuk van te maken. En natuurlijk: door minimaal vier keer per week een half uur in stilte te laten lezen. ‘Nou, vooruit, een kwartier als absoluut minimum is ook goed.’

Een goede schoolbibliotheek is dan wel een essentiële voorwaarde. ‘Een kind zal maar op een school zitten die één keer per week naar de bibliotheek gaat, en dan net een boek hebben gekozen waar hij niets aan vindt. Hij moet dan meteen naar de schoolbibliotheek kunnen. Bij mij was die elke dag van twee tot drie open. Kinderen vanaf groep 3 konden dan elke dag ruilen.’ Ook is het belangrijk om aandacht te hebben voor de verschillen tussen kinderen. Sommige lezen nu eenmaal niet graag of niet makkelijk. ‘Voor hen las ik voor. Het begin, zodat ze als ze eenmaal in het verhaal zaten, zelf verder gingen. Of ik sprak, lang voor er luisterboeken waren, bandjes in. Ik had een ‘melkmachine’ in de klas met vier koptelefoons, daarop konden ze tegelijk luisteren en meelesen.’

Controleren of leerlingen genoeg lezen met een uitgebreide administratie, zoals Vriens het noemt, vindt hij onnodig. ‘Je zal maar een kind zijn dat niet graag leest! Moet je ook nog formulieren over dat boek invullen. Ik had alleen een map. Daarin noteerde iedereen de titel en het aantal sterren dat ze het boek gaven. Een x voor niet uitgelezen vond ik ook goed. Eens in de twee weken pakte ik de map erbij en praatte erover.’

Zelf kwam Vriens – altijd al een fervent lezer geweest – als stagiair terecht op een school in Amsterdam waar veel aan lezen werd gedaan. De schoolbibliotheek was ‘fantastisch’ en een keer per maand kwam een bibliothecaresse langs om van alles te vertellen. Later vond hij op deze school zijn eerste baan. Zo

kreeg hij vanzelf methodes mee om boeken te promoten aan zijn leerlingen.

Dat geldt niet voor iedereen, beseft hij maar al te goed. Sommigen lukt het ook gewoon niet om leesbevordering in de vingers te krijgen. 'Ik had een collega die klaagde: "Als ik voorlees, vallen ze meteen in slaap." Toen ontdekten we dat hij heel goed was in muziekles. Daar was ik juist slecht in. Dus ruilden wij twee keer in de week. Gaf hij in mijn klas muziekles, deed ik in zijn klas iets met boeken.'

Het gaat er Vriens dan ook vooral om dat leerkrachten ten minste beseffen hoe belangrijk lezen is. 'Want dan ga je in oplossingen denken. En komt er altijd iets uit. Zoals bij de juf die ik laatst ontmoette, die vond dat ze niet kon voorlezen. Zij deed drie keer in de week de gordijnen dicht, schemerlampen aan en zette luisterboeken op. Fantastisch. Ik wil leerkrachten vooral aanspreken op die creativiteit.'

Vriens beseft dat het 'opbrengstgericht' leren alleen maar belangrijker is geworden sinds hij, na een kwart eeuw, in 1993 het onderwijs verliet om fulltime te gaan schrijven. Het effect van de aandacht voor lezen is pas op lange termijn zichtbaar. 'Ik heb ooit een moeder van een kleuter die geen tijd zei te hebben om voor te lezen, uitgelegd dat haar dochter anders de Cito-toets in groep 8 minder goed zou maken.' Een leerkracht kan – los van de uitkomsten uit de Monitor de Bibliotheek *op school* – merken dat de aandacht voor lezen effect heeft. 'Leerlingen zullen hoger scoren op teksten voor begrijpend lezen. En ook als je ze een zakelijke tekst over bijvoorbeeld biologie geeft, zul je zien dat het makkelijker gaat. Een kind dat graag leest, snapt onmiddellijk waarover het leest.' Toch stelt Vriens: 'Het vraagt in deze tijd moed om in lezen te investeren, maar durf dat op te brengen. Lezen is te belangrijk om dat niet te doen.' 🍊

‘Leesbevordering begint met een goede collectie’

Karin Baars (r), taalleespecialist en leerkracht van groep 8 op D'n Bogerd in Geldermalsen, en leesmediacoach **Daniëlle Rodenburg** van bibliotheek Rivierenland vergroten samen het leesplezier van de leerlingen.

Elke dag, behalve op dinsdag, krijgen de leerlingen van deze openbare basisschool vijftien minuten om te lezen. Doorgaans aan het einde van dag, alleen op vrijdag aan het einde van de ochtend. ‘Ik zet altijd rustgevende muziek op,’ vertelt Baars. ‘Harpachtig gepingel. Als het kwartier om is, draai ik het geluid langzaam zachter. Het is zo zonde om de betovering te verbreken.’ Haar leerlingen genieten echt van het dagelijks momentje vrij lezen, dat weet ze zeker. ‘Iedereen hangt ontspannen op zijn eigen tafeltje, ze zitten vaak helemaal in het verhaal. Aan het einde moet ik ze uit een andere wereld rukken, zo voelt het. Ik zeg dan: “Lees rustig je bladzijde uit.” En dat doen ze ook. “Ik blijf nog even zitten,” zei er laatst eentje, “ik wil weten hoe het afloopt.”’

Halverwege het schooljaar 2013/2014 is D'n Bogerd gestart met de Bibliotheek *op school*. Toen Baars de cursus Open Boek tot leescoördinator had gevolgd, realiseerde ze zich hoe mooi het zou zijn als hiervoor budget vrijkwam. ‘Je kunt voor dat geld nooit zoveel boeken voor de schoolbibliotheek kopen

als je via de Bibliotheek *op school* krijgt. En dan krijg je nog meer dan een collectie alleen. Gelukkig vindt mijn directeur lezen ook belangrijk. Ze liet mij vrij om het te regelen.’ Daarop kwam Rodenburg naar school voor een kennis-makingsgesprek. In totaal heeft de voormalige basisschool-lerares twintig scholen in Geldermalsen, Zaltbommel, Buren en Tiel in haar regio. Ze komt een dagdeel per drie weken op school. Zij beheert de collectie – het eigendom van de school, plus de halfjaarlijks wisselende collectie van de bibliotheek: twee exemplaren voor ieder van de 140 leerlingen. Daarnaast geeft ze aan alle groepen lessen leesbevordering en mediawijsheid.

‘Als je het lezen onder leerlingen wilt bevorderen, begint dat met een goede collectie,’ stelt Rodenburg. ‘Op sommige scholen zijn boeken kapot, vies of weggestopt en zitten onder de stofvlokken. Welke leerling wil dan lezen? Gooi oude boeken weg, presenteer boeken zoveel mogelijk frontaal en zet ze op genre in plaats van op avi-niveau. Elke keer als ik hier ben, loop ik de collectie weer na: alles rechtzetten, boeken op de goede plek plaatsen, controleren of ze niet stuk zijn.’ In de klas presenteert Rodenburg steeds een aantal boeken rondom een bepaald thema. Uiteraard zijn de titels aangepast aan het niveau van elke groep. ‘Daarnaast zorg ik ervoor dat ze een keer “bij mij” komen – in de bieb van Geldermalsen dus, waar ze uitleg krijgen over hoe dat werkt. Als er iets extra’s is, zoals het Boekenbal dat de school organiseert, kom ik ook vaak. Inmiddels kennen ze me hier als Daniëlle van de bibliotheek. Ik kan gemakkelijk de klas binnenlopen.’

Het effect is ernaar. Baars’ kinderen lezen met meer plezier. Dat is bijvoorbeeld te merken aan het stijgend aantal jeugd-leden, maar het is vooral ook haar waarneming. ‘Hun lol in lezen is groter,’ zegt ze. ‘Hun interesse: ze willen meer van de schrijver weten. Of ze vragen reikhalzend wanneer er een nieuw deel van een serie komt. Ze vragen een boek voor hun verjaardag of kerst. Als ze boeken zo belangrijk vinden dat ze het als cadeau vragen, heb je je doel eigenlijk al bereikt.’ ‘Toen ik net een boek uit de kast haalde, zag een kind dat,’ vult Rodenburg aan. ‘Ze schrok er bijna van. “Je gaat de boeken toch niet weghalen, hè!” En ook toen we voor de zomervakantie, bij het wisselen van de collectie, een week geen boeken hadden, waren er kinderen die bijna niet zo lang konden wachten. Zo geweldig om te horen.’

D’n Bogerd kende al een goede leescultuur, vertelt Rodenburg. Beter dan gemiddeld – wat vooral zichtbaar is in het al genoemde Boekenbal. Ook bij de jaarlijkse kick-off van de Kinderboekenweek in de bibliotheek was deze school goed vertegenwoordigd. Toch ziet Baars grote voordelen in de Bibliotheek *op school*. ‘Neem de collectie: een goede collectie is een basisvoorwaarde voor het vergroten van leesplezier. Met de bibliotheek weet je zeker dat die afgewogen en actueel is.’

Dat is zeker niet de enige meerwaarde van de bibliotheek als partner. ‘Als je als school zelf iets opzet, is de verleiding groot om te denken: dit loopt nu wel, volgende punt. Nu maak ik elk jaar een leesplan waarvoor Daniëlle speerpunten aandraagt, gebaseerd op onze behoeften. Binnenkort krijgen we voor het eerst resultaten uit de Monitor de Bibliotheek *op school* te zien. Dat is een belangrijk hulpmiddel om een leerkracht die minder tijd over heeft voor voorlezen, te wijzen op de effecten van dat gedrag.’

Rodenburg: ‘Het is zeker niet zo dat ik een lesje geef terwijl de leerkracht ondertussen iets nakijkt en verder niets doet. Het is echt een samenwerking.’ Dat betekent ook dat de leesmediacoach werkt aan deskundigheidsbevordering van het personeel. Ze laat hen bijvoorbeeld zien wat ze nog meer met prentenboeken kunnen doen. Ook vanuit school wordt gestreefd naar een mentaliteitsverandering. Zo moeten leerkrachten tijdens het kwartier vrij lezen zelf ook een boek pakken. Immers: zien lezen doet lezen.

‘Als ze boeken zo belangrijk vinden dat ze het als cadeau vragen, heb je je doel eigenlijk al bereikt’

Op D’n Bogerd zijn ook lessen mediawijsheid geïntegreerd in de Bibliotheek *op school*. Rodenburg geeft in de gecombineerde groep 6/7 en in groep 8 basislessen over zoeken op internet, gebruik van sociale media, cyberpesten en andere informatievaardigheden. ‘Nieuwe media zijn tegenwoordig een essentieel onderdeel van het dagelijks leven van kinderen,’ zegt Baars. ‘Je kunt er als school niet onderuit daar aandacht aan te besteden.’

Hier geldt eveneens: juist de lessen van de bibliotheek bieden meerwaarde. Baars: ‘We hebben wel eens een les van Kennisnet gebruikt. Daar stonden dingen in die achterhaald waren. Of je moet betalen voor pakketten van uitgeverij, waar werkboekjes bij zitten die je elk jaar opnieuw moet kopen. De lessen van Daniëlle – die hier toch al komt – worden steeds aangepast aan veranderingen en sluiten goed aan bij wat kinderen doen. Als hier in de klas 17 Whatsapp-groepen zijn, gaat het daar over.’ 🍌

Mijn lievelingsboek!

1 *Noor Borggreven (-11)*

'Ik wist natuurlijk wel wat er gebeurt met Anne Frank, ik was voor mijn spreekbeurt al in het Anne Frank Huis geweest. Toch werd ik verdrietig toen ik *Buiten is het oorlog* van Janny van der Molen las. Het greep me echt aan, ik las het vrijwel meteen uit. Je kunt je zo goed voorstellen hoe het was om in die tijd te leven. Ik denk dat als ik hetzelfde mee zou maken, ik me ook zoals zij zou voelen.'

(groep 8 D'n Bogerd, Geldermalsen)

2 *Kevin van Arkel (-12)*

'Een vriend zei: *Oorlogsgeheimen* van Jacques Vriens, dat is heel spannend. Oké, dacht ik, dan ga ik het lezen. Nu heb ik het al vijf keer gelezen. Het blijft spannend wat Tuur en Maartje meemaken in de schuilkelder terwijl de bommen vallen. Ik heb het genomineerd

voor de boekverkiezing in onze klas.

Toen werd het bekroond. Daarom zit er een gouden kroon op het omslag.'

(groep 8 D'n Bogerd, Geldermalsen)

3 *Sebastiaan van Breemen (-11)*

'Ik vond *Het leven van een loser* van Jeff Kinney hier in de bibliotheek op school. Ik bladerde het door en zag allemaal cartoons. Dat leek me wel leuk. En het is ook grappig: hoe hij zich voelt enzo, ik moet daar steeds om lachen. Niet hardop, maar giechelend. Vooral om dit deel: *Het leven van een loser. Niet te doen!* Ik hou nu altijd een deel in mijn la. Kan ik er steeds weer door bladeren.'

(groep 8 D'n Bogerd, Geldermalsen)

4 *Bastiaan Bosch (-12)*

'Eerst vond ik *De grijze jager* van John Flanagan maar saai. Tot bladzijde dertig of zo. Will moest een kasteel

beschermen, rondjes eromheen rijden, en ze werden aangevallen. Dat vond ik wel cool. Door de actie en het avontuur, denk ik. Ik ben nu bij deel 4. Er zijn er twaalf en die ga ik allemaal lezen. Ik haal ze via de bieb, want de school heeft ze niet allemaal.'

(groep 8 D'n Bogerd, Geldermalsen)

5 *Yonas El Boukhallouki (-11)*
'Ik zag de film. Toen dacht ik al: ik ga *Spijt!* van Carry Slee ook lezen. In de bibliotheek is hij steeds weg, maar gelukkig kon ik het boek op school lezen. Ik kon goed voelen hoe het is om gepest te worden. Ik werd er wel een beetje verdrietig van – en boos, zoals toen ze in het boek met meerdere mensen een jongen in elkaar sloegen. Jammer dat pesten zo vaak gebeurt in Nederland. Nee, niet bij ons op school, hoor.'

(groep 8 D'n Bogerd, Geldermalsen)

6 *Hero van der Linden (9)*
'Ik ging mijn spreekbeurt houden over Piet Piraat. Ik weet al veel van piraten. Ik heb er ook uit de gewone bibliotheek boeken over gehaald. Maar *Het beste boek over Piraten* is toch wel het beste. Er staat veel in dat niet in mijn andere boeken staat. Kijk: hoe de binnenkant van een piratenschip eruitziet. Of: wat je gebruikt om een schip schoon te maken. Officieel heb ik het twee keer gelezen, maar ik heb het ook vaak doorgebladerd.'

(groep 6 De Ommewending, Veendam)

7 *Jasper Gangelhof (9)*
'Ik ben met *Het leven van een loser* begonnen bij deel 1. Je hoeft ze niet in de juiste volgorde te lezen, maar dan snap je het wel beter. Sommige dingen blijven grappig. Een keer hadden Bram en Theo voor zestig euro verspild aan smoothies bij de golfclub. Op het plaatje zie je dan Brams vader met een bonnetje daarvan in zijn hand. Zestig euro! Ik krijg maar 45 cent per week.'

(groep 6 De Ommewending, Veendam)

8 *Bente Jager (-12)*
'Iedereen in de klas begon *Het leven van een loser* te lezen. Dus ik dacht: ik ga het ook eens proberen. Het is geweldig. Het is grappig, met al die plaatjes die goed laten zien wat er gebeurt. Eh... moet ik er hardop om lachen? Ja, soms. Ik laat het ook aan mijn vriendin zien, die naast me zit. Dan lachen we samen hardop. Soms lachen we zelfs met de hele klas tegelijk om een grap van Bram Botermans.'

(groep 8 De Ommewending, Veendam)

9 *Brenda Poli (8)*
'Mijn moeder zei: boven ligt nog een boek. Dat was dus *Iep!* van Joke van Leeuwen. Ik had de film al gezien en die vond ik leuk, dus toen wilde ik het boek ook lezen. Ik vind het heel spannend. Ik was vergeten wat er allemaal gebeurt. En de schrijfster bedenkt allemaal gekke dingen. Een man vindt een vogeltje dat lijkt op een meisje. Heel gek. Of ze

zegt dan: "Iek miet ien bieterhiem miet piendekies."

(groep 5 De Ommewending, Veendam)

10 *Merel Gangelhof (-11)*
'Ik had al meer van Thea Stilton gelezen. Toen ik *De zeven rozen: het betoverde meer* op school zag staan, leek me dat ook leuk. Het is vooral mooi om alle avonturen. En omdat ik erom moet lachen. Een keer is de club – de zeven rozen is een soort spionnenclub – bij de Grote Ontevredene. Door hem allemaal mooie dingen te laten zien uit de natuur, gaat hij weer lachen. Dan durven de andere Ontevredenen ook te lachen.'

(groep 8 De Ommewending, Veendam)

11 *Demi Bank (-10)*
'Ik kreeg *Het leven van een loser* van mijn tante. Nu heb ik ze bijna allemaal gelezen. Ik moet er zo om lachen. Dit is deel 7: *Zwaar de klos!* Ik heb de serie aan iedereen aangeraden. Ik heb de boeken dus ook vaak uitgeleend. Ik wil er wel steeds in bladeren, maar ik vind het toch niet erg. Als ik hem terug wil, zeg ik het gewoon en krijg ik hem gelukkig ook snel.'

(groep 7 De Ommewending, Veendam)

‘Leesplezier verruimt je blik op de wereld’

Herman Franssen

HERMAN FRANSSEN, inspecteur Primair Onderwijs bij de Inspectie van het Onderwijs, is overtuigd van het grote belang van lezen. ‘Lezen is in onze maatschappij niet alleen een voorwaarde om kennis te vergaren, maar je leert via lezen ook empathie te ontwikkelen, en je fantasie en creativiteit worden erdoor geprikkeld. Het maakt je zogezegd een vollediger mens. Het is uiteraard niet wenselijk dat iemand daar veel moeite mee, of een grote hekel aan, heeft. Scholen onderscheiden veelal drie aandachtsgebieden: technisch lezen, leesbegrip en leesplezier. Met de eerste twee zijn ze doorgaans goed bezig, maar het aspect van leesplezier zou de Inspectie ook graag meer in de spotlights geplaatst zien, omdat we die drie aspecten van lezen bij elkaar vinden horen. Je kunt niet alleen aandacht schenken aan technisch en begrijpend lezen en leesplezier

laten zitten, want het is belangrijk dat kinderen ook plezier ervaren. Dat beïnvloedt ook weer andere onderwijsvakken positief. En uit internationaal vergelijkend onderzoek blijkt nu juist dat Nederland wat leesplezier betreft ergens onderaan bungelt. Dat is natuurlijk niet de bedoeling van het leesonderwijs. Aandacht besteden aan leesplezier loont bovendien. Onderzoek wijst uit dat bijvoorbeeld vrij lezen een enorm positief effect heeft op de taalontwikkeling en woordenschat. Dat is nu wat er met de Bibliotheek *op school* gebeurt: lezen en leesplezier stimuleren opdat je je taalvaardigheid ontwikkelt en je blik op de wereld verruimt. De Bibliotheek *op school* heeft geweldige kanten. De bibliotheek heeft de nodige expertise in huis waar het gaat om het opbouwen van een goede collectie, en kennis over wat je kunt doen om het leesplezier binnen

scholen structureler aandacht te geven. Scholen zijn daar wel mee bezig, maar wij zouden als Inspectie willen dat het nog structureler vorm krijgt. Daar kan de Bibliotheek *op school* een belangrijke rol spelen, door doelen en activiteiten samen planmatig aan te pakken en te toetsen via de Monitor. De kracht zit in de samenwerking tussen scholen, bibliotheek en gemeente en de samenhang van de hele aanpak. In ons laatste Onderwijsverslag hebben we als Inspectie ruimer aandacht besteed aan het belang van (voor)lezen, en met name dat dat structureler zou moeten. Het is dus zeker een belangrijk thema voor ons. Het zou mooi zijn als scholen zich ook op dat vlak meer zouden willen profileren. De Bibliotheek *op school* biedt een kans voor scholen om zich met name op dit terrein te onderscheiden. Daarom hierbij de oproep aan scholen om ermee aan de slag te gaan.’

Anita Groeneveld

ANITA GROENEVELD, hoofd Informatie- en Bibliotheekbeleid binnen het ministerie van OCW: 'Als ministerie onderschrijven we de grote waarde van vrij lezen en voorlezen, al vanaf jonge leeftijd. Uit onderzoek blijkt immers dat er een verband is tussen leesplezier en taalontwikkeling en dat het belangrijk is om al bij het begin van de taalontwikkeling ervoor te zorgen dat kinderen geen achterstanden oplopen. De door-

gaande leeslijn voor 0-18 jaar, zoals die is vormgegeven binnen Kunst van Lezen, via BoekStart naar Bibliotheek *op school* primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO), zien we daarbij mede als een vorm van preventie om taalachterstanden te voorkomen. Het is waardevol dat er in het kader van BoekStart en de Bibliotheek *op school* een constante impuls wordt gegeven aan voorlezen en vrij lezen, omdat je zo niet alleen bijdraagt aan het beleven van leesplezier door kinderen, maar ook omdat het lezen zo extra in de spotlights geplaatst wordt. Het gaat ook om de gewenning aan lezen, dat het iets is wat belangrijk is in het leven, iets wat er echt bij hoort. Dat besef is lang niet voor alle kinderen vanzelfsprekend. De Bibliotheek *op school* draagt zo dus bij aan het creëren van een positief leesklimaat op scholen. De ondersteunende rol van de bibliotheken is belangrijk,

omdat zij op het gebied van lezen net iets anders bieden dan het onderwijs. Daar gaat de aandacht natuurlijk met name uit naar het technisch lezen als onderdeel van het curriculum, terwijl de bibliotheek vooral inzet op leesplezier en -bevordering. Ik denk dat dat een nuttige aanvulling is en ik heb de indruk dat die benadering binnen het onderwijs ook goed aanslaat. Op grond van de werkbezoeken die ik afleg, krijg ik in elk geval het idee dat scholen de inspanningen die bibliotheken op dit gebied leveren erg waarderen en dat er duidelijk behoefte aan is. Dat blijkt ook wel uit de Monitor de Bibliotheek *op school*, die laat zien dat het aantal scholen dat in de samenwerking met de bibliotheek stapt, sinds 2012 sterk groeit.'

Mark Weekenborg

MARK WEEKENBORG, manager Onderwijskwaliteit bij de PO-Raad: 'Lezen behoort tot de kernvakken op school, omdat we als samenleving beseffen dat het een van de belangrijke instrumenten is om de wereld te kunnen ontdekken. En als je de wereld ontdekt, ontdek je ook jezelf weer. Als PO-raad hebben we een aantal jaren geleden al onze zorg uitgesproken over het feit dat we in Nederland relatief veel laaggeletterden hebben. Het is van belang om dit al op zo jong mogelijke leeftijd aan te pakken, want een vroeg opgelopen achterstand op het gebied van lezen is moeilijk in te halen. Kinderen zitten ongeveer 1.000 uur per jaar op school, maar daarbuiten zijn ze nog 3.000 uur wakker en ook in die tijd

ontwikkelen ze zich, doen ze ervaringen op, leren ze. Voor scholen is het belangrijk om partnerschappen aan te gaan met organisaties die eraan bij kunnen dragen dat kinderen zich niet alleen in school, maar ook in die 3.000 uur positief ontwikkelen. De bibliotheek is daarin een heel natuurlijke partner. Het is een voorziening die voor iedereen toegankelijk en laagdrempelig is, en het aantal kinderen dat lid is van de bieb is aanzienlijk (en groeit zelfs). Enorm waardevol voor scholen is natuurlijk de expertise van de bibliotheek op het gebied van titel- en mediakennis, informatievaardigheden en dergelijke. Die kennis moet je als school maximaal willen gebruiken en verbinden met je eigen missie en beleid.

De Bibliotheek *op school* is een manier om die verbinding te leggen. Ik vind dat er een heel krachtige gedachte achter zit, namelijk dat er op meerdere niveaus wordt ingestoken: strategisch, operationeel – in de landelijke lobby maar ook in de afspraken op lokaal beleidsniveau – en praktisch, in het contact tussen de leesconsulent en de leescoördinator. In tegenstelling tot veel eerdere samenwerkingsvormen is de aanpak dus niet meer incidenteel, maar wordt geborgd in de strategische plannen van bibliotheek en school en krijgt structureel vorm in meerjarige afspraken.'

‘Zonder lezen kun je niets, is tegenwoordig het besef’

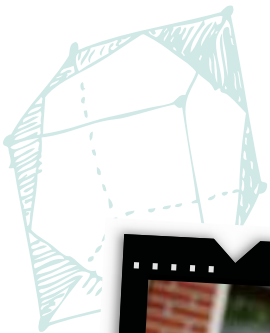
Catharina Drenth (r) is schoolleider van Jenaplanschool De Ommewending in Veendam, die ondersteuning kreeg van het Lezen is leuk-project.

Jacqueline Mug, manager bibliotheken van Biblionet Groningen, is haar partner van de openbare bibliotheek.

Maakt de gloednieuwe schoolbibliotheek van de openbare Jenaplanbasisschool De Ommewending die mooie naam waar? Het is in elk geval een bibliotheek van kinderen: ze houden de bibliotheek helemaal zelf draaiende. In de ochtendpauze openen de twee dienstdoende bibliothecarissen – afkomstig uit groep 3 tot en met groep 8 – de deuren. Ze lenen de boeken uit, zorgen voor herinneringen als iemand te laat is met inleveren, zetten alles netjes.

‘Dat is Jenaplanonderwijs,’ zegt schooldirecteur Drenth, ‘dat gaat uit van levend onderwijs. Het is schitterend om te zien hoe serieus ze het nemen. Als je ze aan het bureau achter de laptop ziet zitten om boeken uit te lenen. Ze vinden het een echt baantje. Ze moeten er ook voor solliciteren. Ze moeten in een foutloze, goede sollicitatiebrief uitleggen wie ze zijn, hoe oud, waarom ze bibliothecaris willen worden. De meesten zeggen dan: “lijkt me leuk.”’

‘Ik weet nog dat ik hier was vlak voor de opening van de nieuwe schoolbibliotheek,’ vult Mug aan. ‘Toen vroeg een jongetje waarom ik hier was. “Voor de bibliotheek”, zei ik. En hij: “O, daar werk ik ook!”. Hij was zo trots. Geweldig om te zien.’

De schoolbibliotheek is een grote verrijking. Er waren wel boeken beschikbaar voor de kinderen, maar vraag niet wat. De bibliotheek was verouderd en voor nieuwe boeken ontbrak het geld. Niet elk boek zag er nog even fris uit. Vergelijk dat eens met het uitgebreide aanbod van nu, op tientallen planken in keurige kasten voorzien van frisse logo's. Het aanbod bevat veel recente titels, die veelal populair zijn bij de kinderen – met de *Het leven van een loser*-serie van Jeff Kinney voorop. Het is vooral een verrijking, omdat de 82 leerlingen weinig alternatief hebben. De Ommewending is gevestigd in Ommelandervijk, een dorp op een paar kilometer van de stad Veendam. Zonder goede bibliotheek op school moet elke leerling óf thuis boeken kunnen lezen (wat zeker niet voor iedereen geldt) óf een kilometer of vijf fietsen, dwars door een bedrijventerrein, naar de bibliotheek – en dan nog eens vijf kilometer terug. Voor kinderen tot een jaar of twaalf is dat al gauw te ver.

'Tot voor kort kwam in het dorp een bibliobus,' vertelt Drenth. 'Groep na groep ging daarheen om boeken te halen. Maar toen werd die wegbezuinigd. De manager van de bibliotheek heeft alle schoolleiders en de gemeente Veendam uitgenodigd om te praten over mogelijke oplossingen om kinderen te laten blijven lezen. De Bibliotheek *op school* was een van de mogelijkheden. Dat we daarbij ook in aanmerking kwamen voor *Lezen is leuk* was helemaal een geschenk uit de hemel.'

De Ommewending was een van de eerste zes pilotscholen van *Lezen is leuk* (zie kader). Drenth: 'We hebben ook nog zelf geïnvesteerd, sponsors gevonden en kasten van de bibliotheek gekregen. Maar zonder de investering van *Lezen is leuk* hadden we deze bibliotheek nooit kunnen realiseren. Kijk naar deze twee prachtige kasten die we via het project hebben gekregen, met veel mogelijkheden om boeken frontaal te presenteren. Dat is heel belangrijk, omdat kinderen boeken kiezen op basis van de voorkant.'

Het is niet dat De Ommewending weinig aan lezen doet. Elke klas, ook de kleutergroepen, kent leeskringen en boekbesprekingen. De oudere kinderen lezen in het kader van 'boekemaatjes' een prentenboek voor aan kleuters, waarbij ze ook leren hen gerichte vragen erover te stellen en naderhand een recensie over het boek schrijven, die wordt bewaard in een kaartenbak. Ook ouders zijn bij het leesonderwijs betrokken: zij beheren van oudsher de bibliotheek voor de kleuters. Maar de collectie dichtbij is een extra – gewichtige – impuls. Drenth: 'Ik werk hier al sinds 1979. In die tijd is lezen alleen maar belangrijker geworden. Zonder lezen kun je niets, is tegenwoordig het besef. In een taalarm gebied als Oost-Groningen heeft men van huis uit geen uitgebreid vocabulaire. Daarom moet er zoveel mogelijk worden gelezen om de woordenschat uit te breiden. En dat gebeurt nu eenmaal sneller als boeken dicht bij de hand zijn – zowel fysiek als in overdrachtelijke zin.'

Lezen is leuk is een initiatief van Stichting Lezen dat wordt gefinancierd door Stichting Kinderpostzegels Nederland.

Doel is de taalontwikkeling van kinderen in krimp-regio's te stimuleren door hen een rijke leesomgeving te bieden en, via de Bibliotheek *op school*, het lezen te bevorderen. Dat betekent concreet dat 100 scholen voor 2.500 euro boeken en voor 1.000 euro kasten mogen aanschaffen, en voor 1.000 euro boekenbonnen mogen verdelen onder hun leerlingen. Deze worden tijdens een Boekenfeest ingeleverd bij de op school aanwezige boekhandel. Zo bouwt elke leerling aan een eigen bibliotheek thuis.

Dat tegelijkertijd de banden met de bibliotheek worden aangehaald, omdat *Lezen is leuk* alleen wordt toegekend als de school gebruikmaakt van de Bibliotheek *op school*, is mooi meegenomen. 'De bibliotheek voedt ons met nieuwe boeken en ideeën,' zegt Drenth. 'De leesconsulenten zorgen ook voor lezingen en workshops voor leerkrachten. Ik zou er niet aan moeten denken als de openbare bibliotheek er niet meer is. Ik vind het ook vreselijk dat in veel dorpen vestigingen sluiten. Een enorme verarming.'

'Het is vooral goed dat onze samenwerking nu structureel is,' zegt Mug. 'We hebben duidelijk vastgelegd wie wat doet en wie wat betaalt. Er is daarvoor een contract ondertekend met een looptijd van drie jaar. We kunnen gebruikmaken van elkaars ervaring en deskundigheid en er zo echt voor zorgen dat kinderen méér lezen.'

Een van de hoogtepunten van het *Lezen is leuk*-project was de boekhandel op school om de boekenbonnen in te wisselen. De eigenaar van de Primera in Veendam had 'echt zijn best gedaan', zegt Mug. 'Hij had niet zomaar wat boeken meegenomen, maar titels die kinderen in deze leeftijd leuk vinden. Als populaire titels op waren – ja, *Het leven van een loser* – drukte hij de kinderen niet een ander boek in handen, maar gaf ze een bonnetje. Kregen ze het gewenste boek later alsnog.' Ook een eigen boek bezitten is een sterke impuls om meer te gaan lezen, vindt Drenth. Of *Lezen is leuk* dat effect ook heeft, moet nu blijken. De Ommewending heeft nog geen resultaten uit de Monitor de Bibliotheek *op school* – maar dat er statistisch materiaal komt waarop verder kan worden gebouwd, is voor Drenth al belangrijk genoeg. Daarbij: 'Ik zie hoe enthousiast ze zijn. Ze raden elkaar boeken aan, maken elkaar nieuwsgierig. Ik hoorde zelfs van een dochter die tegen haar moeder zei dat ze moest gaan lezen – in plaats van andersom. Dan moeten de resultaten ook wel goed zijn.' 🍌

‘Kinderen willen altijd lezen wat hun leraar leest’

‘De Monitor de Bibliotheek *op school* laat zien waar de beste kansen liggen voor verbetering als het gaat om vrij lezen en informatievaardigheden, en wat er op welke manier verandert als je serieus werk maakt van je inzet op die gebieden.’ Zo vat **Kees Broekhof**, senior adviseur bij Sardes en medeontwikkelaar van de Monitor de Bibliotheek *op school*, kort de functie van de Monitor samen.

De Monitor ging van start in het schooljaar 2011-2012 en kent sindsdien een spectaculaire groei. De laatste editie, die eind januari 2014 werd afgesloten, werd ingevuld door 70.000 leerlingen, 7.000 leerkrachten en 700 leesconsulenten, een verdubbeling ten opzichte van de meting 2012-2013.

De Monitor, waarvoor de input jaarlijks binnenkomt via digitale vragenlijsten die ingevuld worden door de leerlingen (vanaf groep 4) en leerkrachten (groep 1-8), biedt bibliotheken en scholen inzicht in bijvoorbeeld het leengedrag en het leesplezier van de kinderen, de activiteiten die de leerkrachten organiseren, de leesmotivatie, de invloed van ouders, het leesbevorderende gedrag van de leerkrachten, de informatievaardigheden van de leerlingen en nog talloze andere aspecten.

Broekhof: ‘Leerkrachten gaan door de Monitor op heel verschillende niveaus zien dat zij bepaalde dingen in een bepaalde mate doen. Die bepaalde dingen vormen wat wij verstaan onder een dagelijkse leescultuur. Een leerkracht kan dus

makkelijk zien: bepaalde dingen doe ik niet, of doe ik in vergelijking met andere leerkrachten heel weinig en daar ga ik nu werk van maken. De bibliotheek kan daarbij helpen. Neem de boekenkring – veel leerkrachten weten niet hoe ze dat aan moeten pakken, en de bibliotheek kan ze dat leren. Hetzelfde geldt voor boekintroductions, het gebruik van boeken bij zaakvakken, enzovoorts. Dat zijn allemaal zaken die bijdragen aan een dagelijkse leescultuur. In de dialoog tussen de bibliotheek en het schoolteam moet duidelijk worden welke keuzes worden gemaakt en wat de bibliotheek kan betekenen om de veranderingen ten goede te bewerkstelligen. Bovendien zit er in de vraagstelling van de Monitor iets wat leraren bewust kan maken, waardoor ze bij zichzelf de vraag gaan stellen: zou ik dat misschien niet ook moeten doen? Bibliotheken en scholen kunnen via de Monitor tevens zien hoe zij zich tot het landelijke gemiddelde verhouden.'

'Na de eerste meting bepaal je als schoolteam en bibliotheek wat je wilt verbeteren en aan welke "knoppen" je wilt draaien. Later kijk je wat dat opgeleverd heeft. En als je dat jaar na jaar doet, zie je precies waar iets ten goede verandert en waar nog geen verandering zichtbaar is.' Het belang van de Monitor zit dus met name in het tonen waar nog verbeteringen mogelijk zijn en waar resultaten geboekt worden. Het geeft daarmee inzicht in de werking van de Bibliotheek op school en sluit aan bij het in het onderwijs geldende principe van opbrengstgericht werken. Het biedt scholen (en de daarmee samenwerkende bibliotheken) op talloze manieren inzicht in de eigen werkwijze, in hoe er aan welke 'knoppen' gedraaid moet worden om op bepaalde gebieden,

waar nodig, betere resultaten te kunnen behalen, aldus Kees Broekhof. Met de 'knoppen' doelt hij op de dingen die scholen en bibliotheken kunnen doen om het lezen te stimuleren, zoals in de klas boekenkringen organiseren, het gebruiken van boeken bij zaakvakken, of het informeren van ouders over het belang van lezen.

Broekhof: 'De bibliotheek kan ervoor zorgen dat alle boeken die in een klas gelezen worden er goed uitzien en aansluiten bij de belevingswereld van nu en bij thema's die op dat moment binnen het programma van de school behandeld worden. De bibliothecaris heeft de expertise om leraren te helpen er goede activiteiten en werkvormen aan te koppelen. Hiervoor heb ik verschillende activiteiten genoemd die de leerkracht kan ondernemen om leesplezier en leesmotivatie bij leerlingen te stimuleren, naast de aanwezigheid van een mooie en actuele collectie in de school. Maar één ding werkt beter dan wat dan ook en dat is als de leraar zelf voor de klas leest. Kinderen willen altijd lezen wat de leraar (aan kinderboeken) leest. Het enige wat een leraar eigenlijk hoeft te doen, is meelesen met de klas tijdens het dagelijkse kwartiertje stillezen door de groep en af en toe iets te vertellen over het boek dat hij of zij leest. En: schaf de traditionele boekspreekbeurten af. Ik denk dat die vanuit het oogpunt van leesbevordering juist contraproductief werken. Ze zijn over het algemeen nogal vervelend voor de kinderen in de klas en een reden voor slecht slapen voor het kind dat hem moet houden. Ik denk dat het beter is in plaats daarvan de stilleestijd uit te breiden en een boekenkring te introduceren waarbij leerlingen heel informeel uitwisselen wat ze lezen en wat ze er interessant of minder interessant aan vinden.'

Meten is weten: de Monitor

Het is volgens Kees Broekhof lastig om na drie jaar op landelijk niveau op basis van de Monitor al duidelijke ontwikkelingen te onderscheiden. Wel zijn er in algemene zin enkele conclusies te trekken die al uit de eerste meting bleken. Zo zijn jongens minder enthousiaste lezers dan meisjes en nemen leesmotivatie en leesplezier af naarmate leerlingen ouder worden. Ook het aantal uitleningen neemt in de hogere groepen af. Verder blijkt dat ouders zich op het gebied van lezen steeds minder actief opstellen naarmate kinderen ouder worden, terwijl ze wel een grote invloed kunnen hebben op het leesgedrag van hun kinderen.

Er is volgens Broekhof reden genoeg om werk te maken van leesbevordering en vrij lezen: 'Uit talloze wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat er een verband bestaat tussen (veel)

lezen en de taalontwikkeling van kinderen.' Broekhof verwijst hiervoor onder andere naar onderzoek van Stephen Krashen, een Amerikaanse wetenschapper die concludeert dat veel lezen leidt tot een betere beheersing van allerlei taalvaardigheden zoals begrijpend lezen, woordenschat, spelling en grammatica. 'Uit ander Amerikaans onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat kinderen door een kwartier lezen per dag 1.000 nieuwe woorden per jaar leren.' Onderzoek van de Nederlandse wetenschappers Adriana Bus en Suzanne Mol, verbonden aan de Universiteit Leiden, bevestigt deze conclusies.

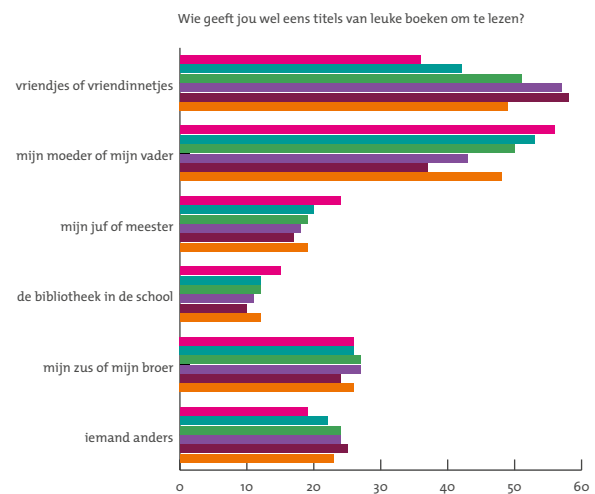
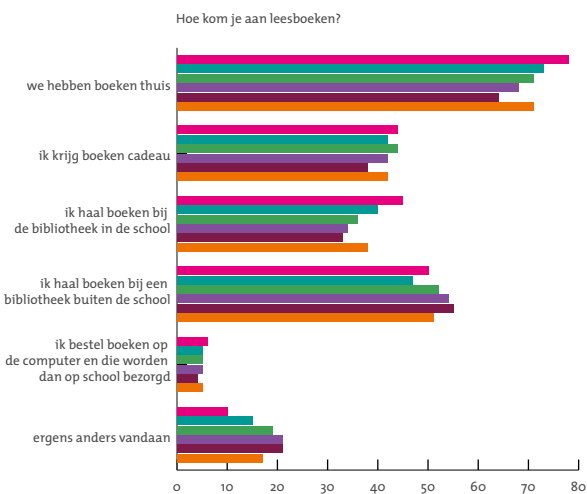
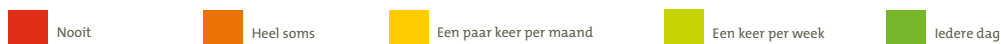
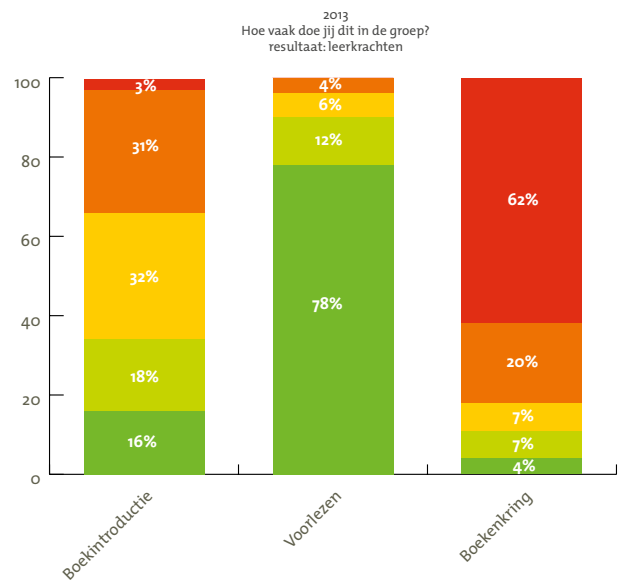
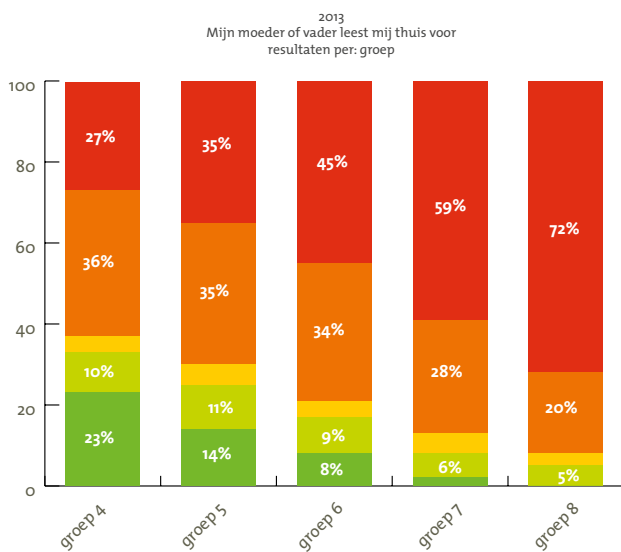
Thijs Nielen en Adriana Bus doen momenteel onderzoek naar de effecten van de aanpak de Bibliotheek op school. Een van hun eerste voorzichtige tussentijdse vaststellingen

Meten is weten: de Monitor

is volgens Broekhof dat er een positieve relatie is tussen de nabijheid van boeken in de vorm van een bibliotheek in de school, en de leesmotivatie en het leesplezier van kinderen. Nielen en Bus geven aan dat een groot deel van de bovenbouwleerlingen (62%) terecht komt in een 'negatieve spiraal', waarbij leesmotivatie, leesvaardigheid en leesfrequentie elkaar negatief beïnvloeden. Hierdoor kan de leesvaardigheid op de lange termijn afnemen. Ze stellen vast dat de Bibliotheek *op school* een manier is om die neerwaartse spiraal te voorkomen. Voor de door hen onderzochte scholen

gold dat echter met name voor meisjes. Meisjes op scholen met de Bibliotheek *op school* zijn gemotiveerder om te lezen en lezen ook daadwerkelijk meer dan meisjes op scholen zonder schoolbibliotheek. Bij de jongens was er wat betreft leesmotivatie en -frequentie geen verschil tussen de scholen met en zonder een schoolbibliotheek. Jongens zijn over het algemeen al minder gemotiveerde lezers en Nielen en Bus doen als suggestie om het boekenaanbod en de leesbevorderingsactiviteiten wat meer af te stemmen op jongens, bijvoorbeeld door meer informatieve boeken aan te bieden. 🍌

De bibliotheek is de grootste schatkamer van Nederland, vol materialen, ideeën en verhalen.

Een inspirerende omgeving waar bezoekers eindeloos kunnen dwalen en ontdekken.

Dat geldt niet alleen voor de fysieke bibliotheek, maar zeker ook voor het digitale portaal www.bibliotheek.nl, boordevol handige toepassingen voor het onderwijs.

GA OOK OP SPEURTOCHT!

E-books

Leesboeken voor e-reader, computer en tablet, voor alle groepen

Waar: www.bibliotheek.nl/ebooks

* toegankelijk voor leden van de openbare bibliotheek

Apps rondom lezen

Overzicht met beschrijvingen en recensies van apps van externe partijen op het gebied van lezen, voor docenten en ouders

Waar: www.bibliotheek.nl/app

* vrij toegankelijk

Leesplein

Informatie over jeugdboeken, schrijvers en tekenaars en boekenlijsten op onderwerp, voor alle groepen en docenten

Waar: www.leesplein.nl

* vrij toegankelijk

Luisterboeken

App om boeken te beluisteren op tablet of smartphone, voor alle groepen

Waar: LuisterBieb via Appstore of Google Play | www.bibliotheek.nl/luisterboeken

* na registratie vrij toegankelijk

Informatie voor werkstuk & spreekbeurt

160 onderwerpen met geselecteerde en betrouwbare informatie voor werkstukken en spreekbeurten, op verschillende niveaus. Met o.a. boeken, interactieve animaties, luistercolleges, filmpjes en websites, voor groep 5 t/m 8

Waar: www.bibliotheek.nl/werkstuk

* vrij toegankelijk

Leermiddelengids voor informatievaardigheden

Overzicht van programma's en lessen rond informatievaardigheden door externe partijen, te gebruiken als basisprogramma's binnen de Bibliotheek op school, voor docenten van groep 5 t/m 8

Waar: <http://informatievaardigheden.debibliotheekopschool.nl>

* vrij toegankelijk

Ode aan de lezer

Niet de schrijver, maar de lezer moet fantasie hebben. De lezer is niet de toeschouwer van een toneelstuk, maar de acteur die alle rollen uitbeeldt. De schrijver levert tekst, maar een artistiek werkstuk wordt het pas door het talent van de lezer.

– Harry Mulisch

